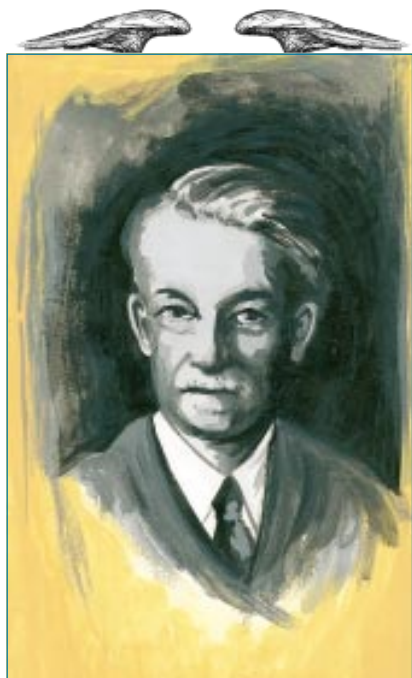

ALOJZ REBULA

JACQUES MARITAIN

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929 Maritain J.

REBULA, Alojz

Jacques Maritain : prinašalec smisla / Alojz Rebula ; [uvod
Janez Grill]. - Ljubljana : Družina, 2004. - (Zbirka Sidro ; 28)

ISBN 961-222-513-3

213977600

Na naslovnici:

Cecilija Erika Grbec: Portret Jacquesa Maritaina. Akril, 2004

ALOJZ REBULA

JACQUES MARITAIN

PRINAŠALEC SMISLA

ZA UVOD

Če se ozremo na odnose med Francijo in Slovenijo v zgodovini, lahko rečemo, da je Francija dvakrat posegla v našo narodno usodo. Najprej kot evropska velesila s trojno Napoleonovo okupacijo, ki je tudi pomenila prvi moderni renesančni vzgib slovenstva. Drugič, v dvajsetem stoletju, kot duhovna velesila, ko je v svoje kulturne ustanove sprejela skupino slovenskih katoliških razumnikov (kot so bili Stanko Cajnkar, Janez Janžekovič, Edvard Kocbek, Jakob Šolar), kar je pomenilo konec prevlade nemškega vpliva v slovenski kulturi. Vpliv novega francoskega katolicizma se namreč ni omejil na duhovno območje, ampak je prek idejne in politične izbire Edvarda Kocbeka (zveza z »Espritom«
Emmanuela Moïuniera) segel v samo medvojno dogajanje na Slovenskem.

Kaj je Alojza Rebulo, ki po študiju ni filozof, ampak klasični filolog, tako pritegnilo k Maritainu, da mu je posvetil tole knjigo? Kot je razvidno iz njegovih dnevnikov, ni filolog slovničarskega tipa, ki postavlja jezikoslovni dejavnik nad sporočilo duha antike. To je dokazal že s tem, da je že kot študent bral svojevrstnega klasičnega filologa Friedricha Nietzscheja. Antika mu ni bila samo zgodovina, ampak tudi vir duhovne in umetniške inspiracije, kar je pozneje dokazal v obsežnem romanu *V Sibilinem vetru*. Eden od njegovih stranskih junakov je tudi cesar filozof Mark Avrel.

Iz tega je mogoče sklepati, da je tega slovenskega književnika poleg filologije zanimala tudi filozofija. To zanimanje, kot je razvidno iz njegovega duhovnega razvoja, ni bilo samo ljubiteljsko kulturno, ampak življenjsko doživeto, usmerjeno v iskanje smisla življenja, trpljenja in smrti.

To ga je pripeljalo v krščanstvo in na tej novi poti si je našel idealnega mentorja prav v Jacquesu Maritainu.

A zakaj je slovenskega književnika pritegnila Maritainova filozofija, danes s svojo vero v razum tako osamljena sredi poplave

modernega iracionalizma? Nedvomno je na to vplival Rebulov klasično-krščanski ideal, izražen v *verum, bonum, pulchrum*. A če prebereš to knjigo, se vprašaš, ali ni morda v enaki meri, če ne celo večji, vplival nanj bolj kot Maritain filozof Maritain človek: Francoz, žlahtno odprt vsemu novemu v mišljenju in v umetnosti, očarljivo ljubeč prijatelj, pravljичno gostoljuben, v »angelskem zakonu« mladostno zaljubljen v svojo Raisso, orlovski mislec in rojen pisatelj. Tvegali bi misel, da bi avtor te knjige, ko bi moral izbirati med Maritainom filozofom in Maritainom človekom, morda izbral slednjega.

To ne pomeni, da bi ostal zadržan do njegove filozofije. Nikjer v tej knjigi ne ugovarja njenim temeljnim postavkam, potem ko se mislecev, ki so se zvrstili na slovenski povojni miselni sceni, ni niti dotaknil. Kot je razvidno iz knjige, mu je bil nesprijemljiv tako topi Marxov imanentizem kakor Sartrov brezupni eksistencializem in Heideggerjev prav tako brezupni iracionalizem. V Maritainu je našel dvoje, kar ga je posebno prepričalo: njegovo stališče, da moderna misel ne more kar tako zavreči dvatisočletnega iskanja človeškega duha, po drugi strani pa najširšo odprtost celotnemu spektrumu bivanjskega – od umetnosti do politike. Tako se mu je zdela tudi Maritainova religiozna izbira, ki je tega človeka, žejnega absolutnega, pripeljala do svetniških višin, nadvse pristna. Nikjer kakor pri njem se mu religija ni tako naravno spajala s humanizmom, postala mu je vrh humanizma.

Knjiga prihaja v prostor, ki nanjo s svojim iracionalizmom ni ravno pripravljen. A vsekakor izpostavlja lik enega največjih duhov preteklega stoletja – človeka, ki je znal ne samo miselno združiti, ampak tudi dejansko živeti v sebi dvojni ideal velikega kulturnika in velikega kristjana.

Založbi je prijetna priložnost, da s to knjigo počasti avtorjevo osemdesetletnico.

Janez Gril

Dr. Edvardu Kovaču, dr. Stanetu Gabrovcu in mag. Vinku Ošlaku gre moja zahvala, da so mi bili spodbujevalno blizu pri tem delu.

A. R.

Ko bi bil današnji slovenski duhovni prostor dovzeten za kakšno veliko – a resnično! – provokacijo (a gluhotu, na katero je na primer naletel Theodor Haecker, je dokazala, da tega ni zmožen), ga noben kulturni pojav ne bi mogel močneje sprovcirati kakor osebnost Jacquesa Maritaina. Trideset let po njegovi smrti (1973) ne bi vzelo prav nič edinstvenosti te duhovne provokacije.

Provokacija, ob kateri bi moral ta naš duhovno izpuhteli prostor vzdrhteti, bi bila namreč vsaj trojna.

Prvič bi moral Maritain v tem času »brez Jezusa« (Péguy) izzivalno vplivati kot kristjan. Drugič, v eonu Niča, kot mislec, privrženec Smislu. Tretjič, v dobi razvrata, kot poročen človek, živeč vso svetlobo zakramenta.

V poganski evropski atmosferi, ki postaja tudi atmosfera pokomunistične Slovenije, mora vsekakor veljati za škandalozno njegova totalna, sicer humanistično karseda odprta, a bistveno brezkompromisna opredelitev za Kristusa in njegovo Cerkev – ne samo za Jezusa Kristusa, ampak tudi za katoliško Cerkev. Pod nebom, do teme zaoblačenim s filozofijo absurda in ničta, s plini ničejanstva in freudizma, z nočnimi skladi heideggerjanstva, ni manj škandalozna Maritainova opcija za razum in – mimo minljivih »titanskih« izvirnosti – za dediščino človeških vekov, kar je njegovo duhovno vizijo umestilo v dvatisočletno ozvezdje »philosophiae perennis«.

In kako naj bi v času panseksualizma, homoerotike in vsakršne perverzije ne vplival kot škandalozna izjema zakon, ki včasih s svojo predanostjo, nežnostjo, vzvišenostjo daje vtis bolj angelskega ko človeškega sožitja?

Ja, tak zakon bi se moral zdeti škandalozen celo njegovemu sodobniku, človeku z velikim etičnim poslušom, sicer ateistu Albertu Camusu, ki pa je bil zmožen hkrati pisati ljubezensko pismo trem ženskam.

Pri teh poudarkih Maritainove provokativnosti smo izpustili Maritaina javnega delavca, pisca protestnih manifestov in

bojevitega predavatelja, zmožnega tveganih političnih izbir, s katerimi je prišel v spor z nekaterimi družbenimi tokovi svojega časa, obenem pa pokazal svojo neodvisnost tudi od kakšne politične linije cerkvene hierarhije.

Vsekakor ne bi bilo pretirano govoriti o skoraj popolni tujosti Jacquesa Maritaina v našem času. Posebno če primerjamo to njegovo odsotnost s prisotnostjo tedaj že sto let starega bruhalca teme Friedricha Nietzscheja.

A zakaj bi se bali reči, da je Maritain današnji mentaliteti ne samo tuj, ampak kratko malo neznosen?

Neznosen s svojo vero, s svojim razumom, s svojo čistostjo. In na koncu življenja in umovanja še posebej neznosen z besedo, ki jo izreče naši civilizaciji, obsedeni z akcijo: »Kontemplacija!«

Zato se človek ne sme čuditi besedi iz več katoliških ust, ko sem pripravljal to knjigo: »Kaj vidiš v Maritainu, da te zanima?«

Naj tvegamo drugačno misel, da je namreč ta naš čas morda zanj premajhen?

Kako naj razume Maritain čas, ki v filozofiji in literaturi že čuti plehkost postmoderne, čas, ki že kliče po velikih temah in velikem stilu, a še zmeraj na isti podlagi postmoderne – na »neutemeljenosti sveta«, se pravi na Niču?

V tržaški kavarni San Marco sta se spomladi 2003 pogovarjala italijanski esejist Claudio Magris in španski pisatelj Gonzales Sainz o tem, kako naj se pisatelj znajde v času nihilizma. Po mnenju Gonzalesa Sainza naj bi pisatelj ne čutil domotožja po izgubljenem svetu vrednot, ampak naj bi si ga vzel za izhodišče za lastno ustvarjanje.

»Morda to pomeni, da z večjim pogumom vzameš nase pomanjkanje utemeljenosti in ciljnosti, ireduktibilno enigmatičen značaj našega življenja, njegovo neuničljivo nezadostnost, kakor je pravil Antonio Machado. Sprejeti torej Nietzschejevo reklo, po katerem je svet postal pravljica. Ampak za pripovedno

pisanje je vse to veličastno in hkrati – strašno odgovorno; umetnost-pravljičnica, kakor je rekel Nietzsche, neskončna igra možnosti – to je edina metafizika, ki je ostala človeku. Razgrinjati brez domotožja nihilistični svet pomeni soočiti se s prepadom neutemeljenosti, v katerem je vsaka pomirljiva gotovost razbita, in obenem zanosno proizvajati tiste interpretacije sveta in tiste pomene, ki jih samo pravljičnica, pripoved lahko da. Prav zato, ker je svet brez temelja, epika lahko vzbudi duha, je rekel Hegel: to je nasprotje od neznosnega postmodernizma, ki je avtoriziral vsakršno neslanost. Danes moramo začeti na veliko, lotiti se moramo velikih tem prav zato, ker se sklanjamo nad ničem. To je vrnitev k velikemu stilu, k veliki formi, k vsemu tistemu, kar se danes ne zdi mogoče ...¹

Kako zlahka bi si privoščil to duhovno bedo Maritain! Vzeti si za izhodišče nič, ne da bi čutili domotožje po tem, kar je nič pokopal! Strašno odgovorno naj bi bilo to – a pred kom? In kdo naj kaj avtorizira v umetnosti, če smo v niču, če torej ni vrednote, tudi estetske ne? Naša metafizika naj bo pravljičnica po dveh svetovnih vojnah in po Srebrenici in Ruandi in 11. septembru? Zavrači tudi domotožje po izgubljenem, ko pa je človek največji prav v svojem domotožju po večnem? Ali intelektualna perverzija ne dosega tukaj dna?

Temu postavlja Maritain nasproti svoj večkratni veličastni »contra«: »neutemeljenosti sveta« njegov neizpodmakljivi temelj – Boga: »ireduktibilni enigmatičnosti« našega življenja njegovo veličastno pojasnjenje v Jezusu Kristusu: »pravljličnosti« umetnosti in metafizike realistično sprejetje tega, kar neusmiljeno je, v slavi biti in groze. Bolnemu Nietzschejevemu filozofskemu preroštvu vizijo, ki jo gradita že dve tisočletji človeškega duha.

Maritain je na antipodu časa, ki si je izvolil Nič. Morda pa je

¹ Il Corriere della Sera-Cultura, 23. aprila 2003

Maritain neznosen današnjemu času tudi zato, ker je današnji pritlehni čas premajhen zanj.

»Če se zavedate ali ne, ste veliki. In tega vam ne bodo nikoli odpustili,« mu je pisal prijatelj Étienne Gilson.

*A če je za Maritaina premajhen naš evropski čas, je gotovo premajhen zanj naš epigonski slovenski čas. Sicer pa, kar zadeva kristjane, ni izključeno, da se še ni polegla do tega »levičarja« kakšna zamera izpred vojne. Toda čas je tudi tu opravil svoje. V svojem odnosu do Maritaina kristjan ne bo šel mimo besed, ki mu jih je, devetdesetletniku, ko mu je ob sklepu koncila predajal poslanico intelektualcem, izrekel papež Pavel VI.: »Cerkev se vam zahvaljuje za vse, kar ste storili zanjo v svojem življenju.« In njegov naslednik Janez Pavel II. je v svoji encikliki *Fides et ratio* vključil Maritaina med velike sodobne pričevalce krščanske misli.*

Njegova »izzivalnost« more biti tudi na Slovenskem samo zdravilna.

A. R.

GLAVNE LETNICE V ŽIVLJENJU JACQUESA MARITAINA

- 1882 Rojen 18. novembra v Parizu, mati Geneviève Favre, oče Paul Maritain.
- 1901 Kot študent na Sorboni sreča študentko Raisso Umancov, hčer ruskih judovskih priseljencev.
- 1904 Poroka z Raisso.
- 1905 Njun prvi obisk pri pisatelju Léonu Bloyju na Montmartru.
- 1906 Prejme krst skupaj z ženo in svakinjo Vero. Odide z Raisso v Heidelberg na študij biologije.
- 1908 Vrnitev v Francijo in spoznanje s p. Humbertom Clérissacom.
- 1909 Preselitev v Versailles, kjer z ženo in svakinjo biva do 1923.
- 1910 V galeriji Druet predstavi slikarja Rouaulta, napiše svoj prvi članek v *Revue de Philosophie* in začne brati *Summo Theologico* Tomaža Akvinskega.
- 1912 Profesor filozofije na Collège Stanislas. Objavi knjigo *La philosophie bergsonienne*.
- 1914 Imenovan za profesorja zgodovine moderne filozofije na Institut Catholique.
- 1918 Potovanje v Rim in avdienca pri Benediktu XV. v zvezi s prikazovanjem v La Salette.
- 1920 Objavi *Art et Scolastique*.
- 1922 Redakcija Statuta tomističnih krožkov, v Švici spoznanje s Charlesom Journetom, objava dela *L'Antimoderne*.
- 1923 Preselitev v Meudon, 10 Rue du Parc, kjer Maritainovi ostanejo do vojne. Začetek vsakoletnih jesenskih Tomističnih krožkov.

- 1924 Spoznanje z Jeanom Cocteaujem, objava *Reflexions sur l'intelligence*.
- 1925 Ustanovitev *Roseau d'Or*, spoznanje z Nikolajem Berdjajevom in Julienom Greenom, objava *Trois Réformateurs*.
- 1927 Prelom z Action Française in delo *Primauté du spirituel*.
- 1928 Pusti stolico moderne filozofije in sprejme stolico logike in kozmologije.
- 1930 »*Religion et Culture*« inavgurira zbirko »*Questions disputées*«, ki jo urejata Maritain in Journet.
- 1931 Začetek prijateljevanja z Étienneom Gilsonom in srečanje s Theodorjem Haeckerjem, predavanja v Salzburgu in na katoliški univerzi v Milanu.
- 1932 Objavi *Distinguer pour unir ou Les degrés du savoir*, v septembru simpozij o fenomenologiji, ki se ga udeleži Edith Stein. Prva številka Mounierove revije *Esprit*, ki ji je navdihovalec in sodelavec.
- 1933 Prvo bivanje v Torontu. Na Inštitutu za srednjeveške študije.
- 1934 Sodelovanje pri reviji SEPT, predavanja v Rimu, Nimègu, Santanderju, Poznanju, Kanadi in ZDA.
- 1935 Predavanja na Portugalskem, objava *Frontières de la poésie* in *La philosophie de la nature*, prva številka *Vendredi* z Gidom.
- 1936 Objava *Humanisme intégral*, potovanje v Argentino in Brazilijo.
- 1937 Vsestranska angažiranost ob vojni v Španiji. Prva številka *Temps présent*, potovanje z ženo in svakinjo v ZDA.
- 1939 Predavanja v Oxfordu in Parizu.
- 1940 Preselitev v New York, kjer Maritainovi ostanejo do konca vojne.
- 1941 Delo *À travers le désastre*.

- 1942 V New Yorku ustanovi Ecole Libre des Hautes Etudes.
- 1943 V Parizu umre Geneviève Favre. Tedenske oddaje Franciji po Glasu Amerike.
- 1944 De Gaulle ga pregovori, da sprejme mesto veleposlanika pri Svetem sedežu.
- 1945 Odhod v Rim na veleposlaniško mesto.
- 1947 Predseduje francoski delegaciji na zborovanju Unesca.
- 1948 Zapusti veleposlaniško mesto in sprejme profesuro v Princetonu, kjer ostane do 1960.
- 1949 V Franciji odpre »Teden katoliških intelektualcev«. Na Katoliškem inštitutu predavanje o »Pomenu sodobnega ateizma«.
- 1951 Objava *Man and the State* (Človek in država, slovenski prevod 2002), v Franciji pa *Neuf leçons sur les premières notions de la philosophie morale*.
- 1954 Napad koronarne tromboze. Objava Raissinih pesmi *Au creux du rocher*.
- 1956 V *La Civiltà Cattolica* p. Messineo napade *Integralni humanizem*, a Journet ga brani.
- 1959 Umre svakinja Vera.
- 1960 Odhod z Raisso v Francijo, njena bolezen in smrt.
- 1961 V Toulousu se pridruži skupnosti Malih bratov Charlesa de Foucaulda, dvakrat obišče ZDA.
- 1965 Ob sklepu koncila sprejme od Pavla VI. Poslanico intelektualcem.
- 1966 Zadnje potovanje v ZDA. Objavi *Le paysan de la Garonne*.
- 1968 V Daxu predavanje, ki je njegovo zadnje, o Bloyju. Objava Raissinih *Poèmes et essais*.
- 1970 Objavi *De l'Église du Christ* in prejme habit Malih bratov.
- 1973 28. aprila umre v Tolousu, 2. maja je pokopan ob Raissi v Kolbsheimu v Alzaciji. Izid *Approches sans entraves*.

KAZALO

5	Janez Gril: ZA UVOD
13	NASKOK NA ABSOLUTNO
61	MEUDON
105	AMERIKA
157	V SIJAJU BITI
199	MARITAIN PRI SLOVENCIH
204	GLAVNE LETNICE V ŽIVLJENJU JACQUESA MARITAINA

Alojz Rebula
Jacques Maritain
Prinašalec smisla

Zbirka Sidro 28
Urednik Matija Ogrin

Uvod
Janez Gril

Miniatura na naslovnici
Cecilija Erika Grbec

Likovna zasnova
Peter Ogrin

Izdala in založila Družina d. o. o.
Za založbo: dr. Janez Gril
Tisk: Tiskarna Ljubljana, d. d.
Ljubljana 2004

Knjiga Alojza Rebule, Jacques Maritain – Prinašalec smisla,
je izšla s podporo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.